

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A fiatalkorúakat érintő egyes büntetések és intézkedések bemutatása

(a javítóintézeti nevelés, a jóvátételi munka és a szabadságvesztés)

Szerző:

Dr. Kántor István Zoltán

Eger, 2016. augusztus 25.

I. Bevezető gondolatok

Nemzetközi kitekintés, a gyermekkor, a fiatalkorúság fogalma, a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható intézkedések és büntetések célja.

1.

A nemzetközi szervezetek, így az Egyesült Nemzetek Szervezete és az Európai Tanács több dokumentuma a fiatalkorúak vonatkozásában az igazságszolgáltatási rendszer átalakítását, annak humanizálását és az emberi jogok meghatározó szerepét állítják előtérbe. A legfőbb, legmeghatározóbb rendező elv a gyermek mindenek felett álló érdeke, amelynek a büntetőjogi ítélezésben is teret kell nyernie. A vonatkozó nemzetközi szerződések, illetve dokumentumok közül nem hagyhatóak figyelmen kívül a pekingi szabályok, továbbá a gyermekek jogairól szóló ENSZ egyezmény.

Az úgynevezett pekingi szabályokat 1985. év november hó 29. napján kelt határozatával fogadta el az ENSZ közgyűlése. A pekingi szabályok általános elveket fogalmaz meg, amelyek alapvető követelményként rögzítik a fiatalkorúak jólétének elősegítését, emellett a jogi beavatkozás szükségességének csökkentését. Elvárásként rögzíti a dokumentum, hogy a részes államok saját igazságszolgáltatási rendszerükön belül alakítsanak ki külön, a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszert. A pekingi szabályok egyértelműen rögzítik azt is, hogy a fiatalkorúak személyes szabadságát csak körültekintő, gondos mérlegelés alapján lehet korlátozni és ennek is a lehetséges minimumra kell szorítkoznia. (17.1. cikk.) A fiatalkorúakkal szemben alkalmazott szankciónak arányban kell állnia a cselekmény súlyosságával, a fiatalkorú elkövető személyi körülményeivel, valamint a társadalom szükségleteivel.

A gyermekek jogairól szóló egyezményt New Yorkban, 1989. év november hó 20. napján fogadta el az ENSZ közgyűlése, az egyezményt Magyarország az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdette ki. Az egyezmény

1. cikke gyermek alatt a 18. életévét be nem töltött személyt nevesíti, akiknek a jogaik nem lehetnek mások, mint a fiatalokra alkalmazott emberi jogok. A bánásmód tekintetében a fiatalok esetében a középpontban az emberi jogok, a humanizmus és a jogállamiság állnak. Az egyezmény ugyancsak azt tartalmazza, hogy a fiatalokkal szemben szabadságelvonás csak végső eszközként alkalmazható és a legrövidebb időtartamban.

A nemzetközi irányadó dokumentumok között veendő figyelembe az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a fiatalkori bűnözés kezelésének új módszereiről és a fiatalokorra vonatkozó igazságszolgáltatás szerepéről szóló, a tagállamokhoz intézett 2003. év szeptember 24. napján kelt ajánlása. Ezen ajánlás céljának tekinti az elkövetők reszocializálását és reintegrálását, az ismételt bűnelkövetés megelőzését, továbbá az áldozatok érdekeinek a megjelenítését is. Ugyancsak az Európa Tanács, a 2008. évi XI. számú ajánlásában fogalmazta meg azt, hogy fiatalokorra esetében a szabadságelvonás csak ultima ratio jellegű lehet, s a lehető legrövidebb időtartamra kell szorítkoznia.

Az Egyházi Törvénykönyv 1323. kánonja a büntethetőség alsó határát a tizenhatodik életévben állapítja meg: *„Semmilyen büntetésnek nincs alávetve az, aki amikor a törvényt vagy a parancsot megszegte: 1. tizenhatodik életévét még nem töltötte be.”*¹

A fiatalkorúság fogalmát a magyar büntetőjogban az 1878. évi V. törvénycikk, azaz a Csemegi-kódex első novellája, a Büntető Törvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról szóló 1908. évi XXXVI. törvénycikk 16. §-a határozta meg akként, hogy az, aki a büntett, vagy vétség elkövetésekor életének tizenkettedik életévét már meghaladta, de tizennyolcadik életévét még nem töltötte be (fiatalkorú), ha a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége nem volt meg, büntetőjogi felelősségre nem vonható. Maga a Csemegi-kódex egyebekben külön szabályozást a fiatalokorra vonatkozóan nem tartalmazott, de az általános rész keretében egyes speciális rendelkezéseket rögzített.

¹ Erdő Péter: Az Egyházi Törvénykönyv, harmadik, bővített kiadás, Szent István Társulat Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1997. év 893. oldal.

„A ki a büntett, vagy vétség (vagy kihágás) elkövetésekor életkorának 12-ik évét meg nem haladta: bűnvád alá nem vonható. (BTK. 83.§) A 12-ik évét be nem töltött kiskoru ellen tehát, bárminő bűncselekményt követett is el, bűnvádi eljárást sem szabad indítani, vagy ha az eljárás közben derül ki, hogy a vádlott a tett elkövetésekor még nem volt 12 éves, az eljárás ítélet nélkül megszüntetendő. A 12-ik életév betöltésével azonban még nem állapítható meg mindig a felelősség és beszámítás. Ugyanis a BTK. a serdülő kort, mely a 12-ik életév betöltésétől a 16-ik életév betöltéséig terjed, oly életkornak tekinti, amelyben a beszámítást esetről-esetre a bíró köteles megállapítani, ahhoz képest, hogy birt-e az ily fiatal koru vádlott, bűncselekménye elkövetésekor, az illető cselekmény bűnösségének felismerésére szükséges belátással, vagy nem?”²

A fiatalkorúság fogalmát az 1961. évi V. törvény 85. § (1) bekezdése, valamint az 1978. évi IV. törvény 107. § (1) bekezdése is azonosan, a tizennegyedik életév betöltésében és a tizennyolcadik életév be nem töltésében határozta meg.

A Magyarországon jelenleg hatályos, a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 105. § (1) bekezdése rögzíti a fiatalkorú fogalmát, mely szerint fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.

Megállapítható tehát, hogy a jelenleg hatályos Btk. a büntethetőségi korhatárt leszállította (visszaállította?) és a fiatalkor alsó határát immáron a tizenkettedik életév betöltésében határozta meg. Ennek megfelelően, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadik életévét még nem haladta meg, fiatalkorúnak tekintendő.

A hatályos Btk-ban szereplő büntethetőségi korhatár leszállítása kapcsán több, a gyermekek jogait védő és képviselő nemzetközi szervezet - UNICEF, ENSZ Gyermekjogi Bizottsága - aggodalmának és egyet nem értésének adott hangot. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága legutóbbi, Magyarországot érintő vizsgálatát követően záródokumentumában azt szorgalmazta, hogy állítsák vissza a korábbi szabályozást, a

² Dr. Finkey Ferencz: A Magyar Büntetőjog Tankönyve, Politzer Zsigmond És Fia Könyvkereskedése, 1902. év, 174-175. oldal.

büntethetőségi korhatár a betöltött tizennegyedik életév legyen egységesen, valamennyi bűncselekmény esetén.

A változtatást a Btk-hoz fűzött miniszteri indokolás szerint a következők tették szükségessé: „Az életkornak meghatározó jelentősége van a büntetőjogi felelősségre vonás szempontjából. A bűnösség több elemből tevődik össze, egyik - a szándékosság és a gondatlanság esetében egyaránt szükséges - eleme, hogy az elkövető az elkövetés idején a törvényben meghatározott életkort betöltse. A büntetőjogi felelősséget kizárja a gyermekkor. A törvény a büntethetőség alsó életkori határát főszabály szerint az elkövető tizennegyedik életévében határozza meg. A tizennégy éves korhatár megállapításának az indoka az, hogy a gyermekek nagyobb része ebben a korban fejezi be általános iskolai tanulmányait, és ér el olyan testi és szellemi fejlettségi szintet, amelyre tekintettel büntetőjogi felelősségre vonható. Napjainkban azonban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, a gyermekek korábban „érnek”, az információs forradalom következtében a kiskorúakat már tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle hatásai, amelyektől a korábbi időkben még védve voltak. A tizenkettő-tizennégy év közötti gyerekek körében is egyre nagyobb mértékben elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés, ezért szükséges a büntethetőségi korhatár módosítása, a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúak büntetőjogi felelősségre vonása és egyes súlyos bűncselekményeknél a büntethetőség korhatárának leszállítása tizenkét évre. Az ilyen bűncselekményt megvalósító gyermekkorú magatartásából ugyanis arra lehet következtetni, hogy megfelelő segítség hiányában nem lesz képes a későbbiekben a társadalomba való beilleszkedésre és a törvénytisztelő életmódra, ezért a speciális prevencióhoz mindenképpen szükséges a büntetőjog eszközeinek igénybevétele. Minderre figyelemmel, a törvény az emberölés alap- és minősített esetei, az erős felindulásban elkövetett emberölés, az életveszélyt okozó testi sértés és a halált okozó testi sértés, a rablás és a kifosztás elkövetőjének büntetőjogi felelősségre vonását lehetővé teszi abban az esetben is, ha a cselekmény elkövetésekor tizenkettődik életévét már betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a cselekménye következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.”³

³ A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény miniszteri indokolása.

Nem lehet maradéktalanul egyetérteni a miniszteri indokolásban leírtakkal, a büntetőjog „nevelést pótló” szerepe - és arra való alkalmassága - a gyermekkorban erősen kétséges. Nem igazán érthető, hogy a miniszteri indokolás konkrétan mit ért azon kitétel alatt, hogy az információs forradalom következtében a kiskorúakat már tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban elérik a társadalom olyan különféle hatásai, amelyekről a korábbi időkben még védve voltak, mindenesetre, az indokolás szóhasználatánál maradván az információs forradalom a gyermekek megfelelő, helyes irányba történő nevelésében is hathatós segítséget nyújt, szolgálva az ismeretek, a tudás minél szélesebb rétegekhez történő gyors eljutását. Az ártalmaktól megvédés pedig nem a tizenéves alatti gyermekek, hanem a felnőttkorú társadalom egyik legalapvetőbb feladata és kötelessége (pl. televízióműsor és internetszűrő programok használata). Mindezen túlmenően az is megkérdőjelezhető, az erős felindulásban elkövetett emberölés vajon miért ítéltetett olyan deliktumnak, amelynél a büntethetőségi korhatár leszállítása indokolt volt, hiszen „az erőszakos érdekérvényesítés”, valamint „a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekmény” hangzatos kitételei a méltányolható okból származó erős felindulással, mint jogi terminussal semmiképpen nem moshatók össze. S ha már erőszakos érdekérvényesítés: a zsarolás, vagy legalábbis annak minősített esetei miért maradtak az új szabályozás látókörén kívül? Ebben a kérdéskörben érdemes felidézni Földvári József gondolatait: *„a büntetőjogi felelősségre vonás egyik feltétele olyan értelmi - felismerési - akarati képesség, amelynél fogva az elkövető cselekményének társadalmi-erkölcsi megítélésével tisztában van. Általános vélemény szerint e képesség meglétét csak a tizennegyedik életév betöltése után tételezhetjük általában fel.”*⁴ Hasonlóan: *„A gyermekkor felső és a fiatalkor alsó korhatárát a Btk. a tizennegyedik életévben határozta meg, mert általában ettől a kortól kezdődően vélelmezhető a testi és szellemi fejlettségnek olyan foka, amely a büntetőjogi felelőssége vonást megengedhetővé teszi.”*⁵

Összességében kijelenthető, a hatályos szabályozás a büntethetőségi alsó korhatár kérdésében nem feltétlenül követi a nemzetközi egyezményekben mutatkozó tendenciákat, sérülni látszik „a gyermek mindennek felett álló érdeke”- elv.

⁴ Földvári József: Magyar Büntetőjog, Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 1997. év, 316. oldal.

⁵ Nagy Ferenc -Tokaji Géza: A Magyar Büntetőjog Általános Része, Korona Kiadó, Budapest, 1998. év, 425. oldal.

Ugyanakkor, a hatályos Btk. vizsgálatakor nem téveszthetőek szem elől a Btk. 16. §-ban írtak, szükséges annak helyes értelmezése. Eszerint nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés (160. § (1) - (2) bekezdés), az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés (164. § (8) bekezdés), a rablás (365. § (1) - (4) bekezdés) és a kifosztás (Btk. 366. § (2) (3) bekezdés) elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

Megállapítható tehát, hogy a jelenlegi szabályozás értelmében a főszabály az, hogy fiatalkorú az elkövető, aki a tizennegyedik életévét már betöltötte, de a tizennyolcadik életévét még nem. Mindemellett a tizenkettedik életévét már betöltött, de a tizennegyedik életévét még el nem ért elkövető büntetőjogi felelősségre vonásának a törvényi lehetőségét is megteremtette a jogalkotó; feltétel, hogy a terhelt a Btk. 16. §-ban írt valamely bűncselekményt kövesse el, s a másik alapvető kritérium az, hogy rendelkezzen a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges belátással. *„A gyermekkor felső és a fiatalkor alsó korhatárát az új Btk. tehát ellentmondásosan és nem egyértelműen értelmezhető módon a 14., illetve a 12. életévben határozta meg, mert általában ilyen kortól kezdődően vélelmezhető a testi és szellemi fejlettségnek olyan foka, amely a büntetőjogi felelősségre vonást megengedhetővé teszi. A fiatalkor felső határa pedig a tizennyolcadik életév. A Kúria értelmezése szerint a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések összességét tekintve főszabály szerint fiatalkorú az a személy, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét már betöltötte, míg kivételes esetekben (lásd. Btk. 16. §), aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét már betöltötte, a fiatalkor felső határa pedig a tizennyolcadik életév.”⁶*

A fentiek vizsgálata során továbbra is irányadónak tekintendő a BH.1987.267. szám alatt közzétett eseti döntés, amely rögzíti, hogy a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések alkalmazásának van helye, ha a terhelt a tizennyolcadik életévének betöltésének napján követi el a bűncselekményt. Ebből következően egyértelmű az is, hogy amennyiben a terhelt a tizennegyedik, valamint a Btk. 16. §-ban

⁶ Belovics Ervin, Nagy Ferenc, Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános rész, harmadik, hatályosított kiadás, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2015. év, 528. oldal.

felsorolt bűncselekmények esetében pedig a tizenkettedik születésnapján követi el a terhére rótt bűncselekményt, még nem büntethető.

Különbséget szükséges tenni gyermekkor, fiatalkor és kiskorúság között. A gyermekkorú személy büntetendő cselekményéért nem tartozik büntetőjogi felelősséggel. A fiatalkorú személy lehet bűncselekmény elkövetője, tettéért büntetőjogi felelősséggel tartozik, nyilvánvalóan a fiatalkorúakra irányadó speciális eljárásjogi és anyagi jogi szabályok figyelembe vételével. Ettől különbözően, a kiskorúság lényegében polgári jogi fogalom, a tizennyolcadik életévét még be nem töltött személyt jelöli, kivéve, ha házasságot kötött. A kiskorúságnak is van ugyanakkor büntetőjogi relevanciája, mégpedig alapvetően sértetti oldalon, így például a kiskorú veszélyeztetése, avagy kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása bűncselekmények esetében. A polgári jogi szabályok vonatkozásában megjegyzendő, hogy a házasságkötéssel szerzett nagykorúság a büntetőjogi felelősséget nem befolyásolja.

A jogalkalmazónak különös figyelmet kell fordítania arra, hogy a fiatalkor megállapítása egyes bűncselekmény típusok esetében hogyan történhet. E körben a bűncselekmény elkövetésének időpontja a meghatározó. A folyamatos- és folytatólagos bűncselekmények, valamint az eredmény bűncselekmények vonatkozásában, akkor, ha az elkövetési magatartás és az eredmény bekövetkezése időbelileg elkülönül, a fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat akkor lehet alkalmazni, ha a törvényi tényállás teljes egészében fiatalkorban valósul meg. *„Problémát adott esetben az időben elhúzódó bűncselekmények okozhatnak, azaz olyanok, amelyek törvényi tényállási elemei nem egy időben valósulnak meg. Az általános szabály (legalábbis az időbeli hatály szempontjából) az, hogy az elkövetési idő az a nap, amikor az elkövetési magatartás utolsó mozzanatát kifejtik. Ezzel szemben a folyamatos és folytatólagos bűncselekmények, az állapot bűncselekmények és az olyan materiális bűncselekmények esetén, ahol az elkövetési magatartás és az eredmény bekövetkezése időben elkülönül, a fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat akkor kell alkalmazni, ha a törvényi tényállás teljes egészében fiatalkorban valósul meg.”*⁷

⁷ Dr. Polt Péter: Új Btk. Kommentár 2. Kötet, Általános rész, Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó Budapest, 2013. év, 186. oldal.

Amennyiben az elkövetési idő részben felnőttkorra esik (a bűnhalmazatban álló bűncselekmények közül az egyik cselekmény elkövetése idején a terhelt a tizennyolcadik életévét már meghaladta) a fiatakorúakra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatóak, ezen esetben a felnőtt korúakra irányadó szabályok szerint kell eljárni és az elkövetőt felelősségre vonni. Ugyanakkor a büntetés kiszabása körében nyilvánvalóan értékelendő, hogy a bűnhalmazatban szereplő cselekmények egy részét a terhelt még fiatakorúként követte el.

A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) a BH. 1986.397. számú eseti döntésében egyértelműen irányt mutatott és rögzítette, hogy a fiatakorúakra vonatkozó különös rendelkezések tévesen kerülnek alkalmazásra olyan esetben, amikor a bűnhalmazatban megállapított bűncselekmények egyikét mint felnőttkorú valósította meg. A hivatkozott eseti döntés rögzítette, hogy az irányadó tényállás szerint a terhelt az elbírált bűncselekmények egyikét már felnőttként valósította meg és nem volt a Btk. fogalomrendszerében meghatározott fiatakorú. Az eseti döntés kategorikusan rámutat arra, hogy ha az elkövető ellen fiatakorban és felnőttként megvalósított bűncselekmények miatt folyik büntetőeljárás a felnőtt korúakra vonatkozó általános szabályokat kell alkalmazni.

Különös figyelmet kell fordítani azonban arra az esetre, ha az elkövetőt már a tizennyolcadik életévének betöltése után vonják ugyan büntetőjogi felelősségre, azonban a cselekményét még fiatakorúként követte el; ezen esetben a fiatakorúakra vonatkozó szabályok alkalmazandóak.

Végezetül kiemelendő, hogy a fiatakorú elkövetőkre vonatkozó szabályok speciálisak a Btk. általános részében megfogalmazott rendelkezésekhez képest, mindezekből következően értelemszerűen elsőbbséget is élveznek azokkal szemben. A büntetés kiszabása körében elsőként az vizsgálendő, hogy a Btk. XI. fejezetében esetlegesen eltérő rendelkezés a fiatakorú vonatkozásában fellelhető-e. Amennyiben ilyen eltérő rendelkezés nem található, a Btk. általános részében írt egyéb rendelkezések tekintendők irányadónak.

2.

A Btk. 106. § (1) bekezdése szerint, a fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön és a társadalom hasznos tagjává váljon, erre tekintettel az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani.

(2) Fiatalkorúval szemben büntetést akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célra vezet. Azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, csak intézkedés alkalmazható.

(3) Fiatalkorúval szemben szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazni, vagy szabadságelvonással járó büntetést kiszabni csak akkor lehet, ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el.

A Btk. 79. §-a rögzíti a büntetés általános célját: e szerint a büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el.

Az általános részi rendelkezés irányadó a fiatalkorúak vonatkozásában is, azonban a Btk. 106. § (1) bekezdésében írtak figyelembe vételével megállapítható, hogy a fiatalkorúak esetében a Btk. az általános megelőzést tekinti hangsúlyosnak és elsődlegesnek, vagyis azt, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjék és a társadalom hasznos tagjává váljon. Ez a szankció megválasztása körében különös mérlegelést igényel a jogalkalmazói oldalon.

A fiatalkorúakkal szemben alkalmazandó büntetés, illetve intézkedés célját és szerepét a jogszabály kategorikusan rögzíti, és mindez nyomatékkal figyelembe veendő szabály, ugyanakkor a Legfelsőbb Bíróság (Kúria) a BH. 2009.322. számú eseti döntésében mégis úgy foglalt állást, hogy fiatalkorú terhelt esetében, önmagában, a büntetés céljával összefüggő speciális büntetés kiszabási és/vagy intézkedés alkalmazási szabályok sérelmére hivatkozva - a „büntetőjog más szabályainak megsértése” címén - felülvizsgálatnak nincs helye.

A fiatalkorúak büntetőjogában - hasonlóan a felnőttkorú elkövetőkhöz - ugyancsak a dualista szankciórendszer érvényesül, azzal azonban, hogy büntetést csak akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célra vezető. Ennek megfelelően, az egyebekben csak fiatalkorúakkal szemben elrendelhető javítóintézeti nevelést megelőzi a megrovás és próbára bocsátás alkalmazása, a végrehajtandó szabadságvesztés büntetést - amennyiben a törvényi feltételek fennállnak - a közérdekű munka és a pénzbüntetés, a szabadságvesztés próbaidőre történő felfüggesztése és egyéb szabadságelvonó büntetés (elzárás). A szankció megválasztása körében az indokolás szerint az alábbi sorrend követendő:

- Szabadságelvonással nem járó intézkedés,
- Szabadságelvonással nem járó büntetés,
- Szabadságelvonással járó intézkedés,
- Szabadságelvonással járó büntetés.

A bíróság az enyhítő és súlyosító körülmények maradéktalan számba vételével, azok gondos értékelésével, valamint a fiatalkorú terhelt családi háttere megvizsgálásával, az eljárás során tanúsított magatartása szem előtt tartásával határozhat csak abban a kérdésben, hogy a konkrét ügyben intézkedés alkalmazása elégséges, avagy a büntetés kiszabása mellőzhetetlen.

„A Kúria értelmezésében a fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárás során elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy van-e helye szabadságelvonással nem járó intézkedés - azaz megrovás, próbára bocsátás vagy jóvátételi munka - alkalmazásának. Ha a bíróság szerint a fiatalkorú helyes irányú fejlődése érdekében büntetés kiszabása szükséges, ez esetben azt kell vizsgálnia, hogy van-e helye szabadságelvonással nem járó büntetés kiszabásának. Ha a vizsgálódás nemleges megállapításra jut, akkor kerülhet sor szabadságelvonó intézkedésként javítóintézeti nevelés elrendelésére. Ha pedig ez nem elegendő, vagy pedig nem lehetséges (pl. a terhelt az elbíráláskor betöltötte a 20. életévét),

akkor alkalmazandó a szabadságelvonnással járó büntetés, ez esetben azonban mérlegelendő, hogy a kívánt cél a büntetés végrehajtásának felfüggesztésével elérhető-e.”⁸

A büntetés kiszabása, intézkedés alkalmazása körében iránymutatást nyújt a 60/2007. számú BKv., amelyből kiolvashatóan végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása válhat szükségessé, ha a fiatalkorú visszaeső. Szem előtt tartva a fiatalkorúval szemben alkalmazandó joghátrány célját, a Btk-hoz fűzött miniszteri indokolásból kitűnően büntetést csak akkor lehet kiszabni, ha a bíróság azt állapítja meg, hogy másként nem érhető el a fiatalkorú helyes irányba történő fejlődése. Erre utalhat a sorozatos elkövetés, a többes halmazat, az elkövetési mód, a több minősítő körülmény, a motívum, a társtettesség, a csoportos, vagy a bűnszövetségben való elkövetés. Egyebekben a fiatalkorú terhelt egyénisége, életmódja, a súlyosító körülmények nyomatéka akkor is indokolhatja a végrehajtandó szabadságvesztés kiszabását, ha a fiatalkorú terhelt büntetlen előéletű.

II. A fiatalkorúakkal szemben alkalmazható egyes intézkedések és a szabadságvesztés büntetés.

1.

A javítóintézetes nevelés

A Btk. 108. § (1) bekezdése rögzíti, hogy fiatalkorúval szemben intézkedésként javítóintézetes nevelés is alkalmazható. A hivatkozott jogszabályhely (2) bekezdése kimondja, hogy javítóintézetes nevelés mellett nem szabható ki szabadságvesztés, elzárás, vagy közérdekű munka.

A Btk. 33. §-ban felsorolt bármely büntetés és a Btk. 63. §-ban megfogalmazott bármely intézkedés alkalmazható a fiatalkorúakkal szemben, a törvényben foglalt eltérésekkel. A Btk. 108. § (1) bekezdése csupán az általános szabályokhoz képest tartalmaz külön rendelkezést, amely szerint a fiatalkorúakkal szemben egy további intézkedés, azaz javítóintézetes nevelés alkalmazását is az alkalmazható szankciók között nevesíti. A Btk. szankciórendszerét vizsgálva megállapítható tehát, hogy a javítóintézetes nevelés olyan intézkedés, amely csak és kizárólagosan fiatalkorú terheltekkel szemben rendelhető el.

⁸ Belovics Ervin, Nagy Ferenc, Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános rész, harmadik, hatályosított kiadás, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2015. év, 531. oldal.

A Btk. 120. § (1) bekezdése kimondja, hogy javítóintézeti nevelést a bíróság akkor rendel el, ha a fiatalokú eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges. Javítóintézeti nevelés nem rendelhető el azzal szemben, aki az ítélet meghozatalakor a huszadik életévét betöltötte. A (2) bekezdés szerint a javítóintézeti nevelés tartama egy évtől négy évig terjedhet.

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (Bv. tv.) 344. §-a rögzíti, hogy a javítóintézetben folyó nevelés célja a fiatalokú társadalmi beilleszkedésének elősegítése, ennek érdekében beilleszkedési zavarai enyhítése, pszichés állapota rendezése, iskolázottsága, szakmai képzettsége fejlesztése, az alapvető erkölcsi normák elfogadtatása, az egészséges életmódra való felkészítése.

A javítóintézeti nevelés jelenlegi célját, feladatát vizsgálva érdemes egy gondolat erejéig időben is visszatekinteni: *„A javítóintézet feladata, hogy a növendékeket komoly munkásságra, jó viseletre, vallásosságra és polgári erkölcsökre szoktassa. A bánásmód ennek megfelelően bizalomgerjesztő, jóindulatu, oktató jellegű.”*⁹

A hatályos jogszabályi rendelkezések alapján összefoglalóan megállapítható, hogy a javítóintézeti nevelés elsődleges célja, hogy maradéktalanul biztosítsa és elősegítse a bűnelkövető fiatalokú társadalomba történő beilleszkedését, visszavezetését és nevelését, s ezen célkitűzés a magyar büntetőjogi történelemben nem új keletű.

Fiatalkorú elkövető esetén javítóintézeti nevelésének elrendelésére bármely, a Btk. különös részében írt törvényi tényállás megvalósítása esetén sor kerülhet, nyilvánvalóan abban az esetben, ha a terhelt nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges. Ezen esetleges jogalkalmazói döntésnek csupán egy, a törvényben megfogalmazott korlátja van, és pedig az ítélet meghozatalakor betöltött huszadik életév. E körben szükséges visszatekinteni a Btk. 106. § (2) bekezdésében megfogalmazottakra is, figyelemmel arra, hogy az ott írtak figyelembe vételével megállapítható: aki a bűncselekmény elkövetéskor tizennegyedik életévét nem töltötte be, azzal szemben csak intézkedés alkalmazható,

⁹ Dr. Finkey Ferencz: A Magyar Büntetőjog Tankönyve, Politzer Zsigmond És Fia Könyvkereskedése, 1902. év, 373. oldal.

vagyis ezen személyekkel szemben a legszigorúbb alkalmazható szankció a javítóintézeti nevelés, amelyet a bíróság bűnösséget megállapítható ítéletben rendelhet el.

A javítóintézeti nevelés tartama egy évtől négy évig terjedhet, vagyis a hatályos Btk. a korábban hatályban volt a Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (régibb Btk.) szabályozásától eltérően, és három évről négy évre emelte a javítóintézeti nevelés maximum időtartamát: „A javítóintézeti nevelés minimuma egy év, maximumát azonban a törvény - a korábbi szabályozástól eltérően - négy évben határozta meg. A felső határ felemelése - a törvény indokolása értelmében - a büntethetőségi korhatár szektorális leszállításával függ össze (a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét be nem töltött személyekkel szemben a javítóintézeti nevelés a legszigorúbb szankció). Ez a generális maximum az irányadó ugyanakkor akkor is, ha a fiatalkorú egy vagy több cselekménye több bűncselekményt valósít meg, és azokat egy eljárásban bírálják el (bűnhalmazat), illetve ha vele szemben a bíróság egységes intézkedésként javítóintézeti nevelést rendel el (124. § (2) bekezdés). A javítóintézeti nevelés tartamát a bíróság - a szabadságvesztéshez hasonlóan - években és hónapokban állapítja meg.”¹⁰ Amennyiben a fiatalkorú terhelt korábban előzetes letartóztatásban, vagy házi őrizetben (előzetes fogvatartás) volt, annak teljes időtartamát be kell számítani az elrendelt javítóintézeti nevelés idejébe a Btk. beszámításra irányadó szabályai szerint (Btk. 125. § (1) és (2) bekezdések).

A javítóintézeti nevelés céljára figyelemmel különös gonddal értékelendő és mérlegelendő a fiatalkorú terhelt személyi és családi körülményei, e vonatkozásában a jogalkalmazó számára a környezettanulmányban írtak nyújthatnak segítséget. A megfelelő, rendezett családi háttérrel bíró fiatalkorú elkövető javítóintézeti nevelésének elrendelése nem feltétlenül célszerű, és a törvényalkotó akaratával is szembenállónak tűnhet, hiszen a Btk. 120. § (1) bekezdése éppen azt rögzíti, hogy az intézkedés alkalmazására a fiatalkorú eredményes nevelése érdekében kerüljön sor. Az eljáró bíróságnak ezen intézkedés esetleges alkalmazása során vizsgálnia kell, hogy a fiatalkorú környezete (szülők, gondozók) a fiatalkorú egészséges fejlődését és nevelését biztosítani képesek-e, illetve azt akarják -e.

¹⁰ Dr. Polt Péter: Új Btk. Kommentár 2. Kötet, Általános rész, Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013. év, 206. oldal.

Az irányadó tényállás szerint a büntetlen előéletű fiatalos terhelte nehéz családi és anyagi körülmények között élt édesanyjával egy háztartásban, közöttük a kötelék nagyon erős. A vádlott kedvenc időtöltése a labdarúgás, emellett azonban kialakult, konkrét jövőképpel nem bírt. A terhelte 2011. év május hónapja és szeptember hónapja közötti időben, pontosabban már meg nem határozható időpontokban a szülői házban több mint egy alkalommal nemi szervét a gyermekkorú sértett szájába helyezte azzal a szándékkal, hogy őt a sértett orálisan kielégítse. A vádlott a sértettel szemben fenyegetést nem alkalmazott, a cselekmények elkövetését követően azonban a sértettet megfenyegette azzal, hogy ha őt elárulja, illetve elmondja, hogy mi történt, akkor a sértett édesapját börtönbe viteti, illetve a sértettet bántalmazni fogja. A vádlott által alkalmazott fenyegetés a cselekmények leplezése érdekében történt. A terhelte esetében korai gyermekkorú kötődési zavar, érzelmi elhanyagolás, szegényes szociális és kognitív ingerlés hatására kialakult személyiségfejlődési zavar és intellektuális deficit volt igazolható. Intellektusa igen alacsony, határeseti jellegű, személyisége éretlen, differenciálatlan, beszűkült. Éngyenge, tartás nélküli, sodorható, befolyásolható személyiség, érzelmei, kötődései alacsony hőfokúak. Gyengébbekkel szemben domináns fellépés tanúsítására képes, önmentő, felelősségváró megnyilvánulásokra, mások hibáztatására hajlamos személyiség. A másodfokú végzéssel helyes indokainál helybenhagyott elsőfokú határozatban a bíróság a fiatalos terhelte bűnösnek mondta ki 1 rendbeli, folytatólagosan elkövetett szemérem elleni erőszak bűntettében (a Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (régii Btk.) 198. § (1) bekezdés), s ezért kettő év javítóintézetii nevelését rendelte el. A bíróság a büntetés kiszabása körében kiemelte: a beismerő vallomást a vádlott javára szóló enyhítő körülményként vette figyelembe, azonban súlyosító körülményként, a vádlott terhére értékelte a folytatólagos elkövetést, illetőleg annak tényét, hogy a pszichológus szakértői véleményre figyelemmel a sértettnél szexuális zavar jelei mutatkoznak. A bíróság az enyhítő és a súlyosító körülmények mérlegelésével arra az álláspontra helyezkedett, hogy a fiatalos terhelte szemben a régi Btk. 37. § és 108. § (1) bekezdésében megfogalmazott büntetési célok elérése érdekében a Btk. 118. §-a szerinti javítóintézetii nevelés elrendelése indokolt. Az eljáró bíróság a javítóintézetii nevelés elrendelését nyilvánvalóan éppen azért tartotta szükségesnek, mert a szoros anyai kötődés ellenére a terhelte személyiségjegyeiből kitűnően a megfelelő nevelés nem volt

biztosított. (A Füzesabonyi Járásbíróság, mint fiatalkorúak bírósága 4.Fk.141/2013/9. számú határozata.)

Amennyiben az eljáró bíróság a fiatalkorú terhelt büntetőjogi felelősségét bűnösséget kimondó ítéletében megállapítja és valamennyi, a büntetés kiszabását befolyásoló körülmény együttes értékelésével arra a meggyőződésre jut, hogy a fiatalkorú eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges és ezért javítóintézeti nevelését rendeli el, nem hagyható figyelmen kívül az 1/2014. (1.15.) BK vélemény iránymutatása, mely szerint a jelenleg hatályos Btk. hatályba lépése előtt jogerőre emelkedett határozattal elrendelt javítóintézeti nevelést a jogerőre emelkedéskor hatályos törvényi rendelkezések alapján kell végrehajtani. A BK vélemény kategorikusan rögzíti, hogy a Btk. hatályba lépésével kapcsolatos átmeneti rendelkezéseket tartalmazó 2012. évi CCXXIII. törvény a javítóintézeti nevelés kapcsán nem tartalmaz rendelkezést, ezért nincs törvényi alap arra, hogy a korábbi törvény szerint elrendelt intézkedés végrehajtására az elítélt számára hátrányosabb tartalmú rendelkezés szerint kerüljön sor.

Ugyancsak a Btk. 106. §-ban megfogalmazott büntetési célok, valamint a Btk. 120. § (1) bekezdésében írt rendelkezés értelmezése körében a Kúria a 60/2007. számú BK véleményében akként foglalt állást, hogy javítóintézeti nevelés hatálya alatt álló fiatalkorúval szemben - akár az intézkedés hatálya alatt, akár azt megelőzően elkövetett bűncselekmény miatt - általában nem célravezető végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés kiszabása. Ha a fiatalkorú a végrehajtásban felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt újabb bűncselekményt követ el, nincs akadálya annak, hogy a bíróság - az összes körülmény mérlegelése alapján - a fiatalkorú javítóintézeti nevelését rendelje el. A BK vélemény rögzíti, hogy a végrehajtásban felfüggesztett szabadságvesztés és a javítóintézeti nevelés időben egybeeső alkalmazását lehetőleg el kell kerülni. Ennek indokaként a BK vélemény azt nevesíti, hogy azzal a fiatalkorúval szemben ugyanis, akivel szemben már szabadságelvonással járó intézkedést alkalmaztak és az újjól elkövetett bűncselekmény társadalomra veszélyességének a foka nem indokolja végrehajtandó szabadságvesztés alkalmazását, a végrehajtásban felfüggesztett szabadságvesztés alkalmazása általában nem alkalmas a Btk. 106. §-nak (1) bekezdésében meghatározott annak a célnak a szolgálatára, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődését előmozdítsa. A

javítóintézeti nevelés alatt álló fiatalkorúval szemben tehát felfüggesztett szabadságvesztés kiszabása általában nem célravezető. Helyette ismételt szabadságelvonással járó intézkedés (javítóintézeti nevelés) alkalmazása lehet indokolt. A hivatkozott BK vélemény rámutat arra is, hogy amennyiben az a döntő, hogy a fiatalkorút kiemeljék kedvezőtlen környezetéből, többnyire elegendő a javítóintézeti nevelés alkalmazása.

A BK véleményben megfogalmazottak maradéktalanul egybecsengenek a már hivatkozott nemzetközi egyezményekben megfogalmazott elvárásokkal, illetve összhangban van a Btk. fiatalkorúakra vonatkozó általános rendelkezéseivel, hiszen azon ítélkezési gyakorlatot kívánja erősíteni, hogy a fiatalkorúakkal szemben büntetés alkalmazására és szabadságelvonással járó szankció kiszabására csak legvégső esetben kerüljön sor. Az alkalmazandó szankció megválasztása körében a jogalkalmazót az a kötelezettség terheli, hogy a büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja nem lehet más, mint a fiatalkorú helyes irányba fejlődésének elősegítése, nevelése, azon esélynek a megteremtése, hogy a fiatalkorú a társadalom hasznos tagjává váljék.

A bíróság első fokon jogerőre emelkedett ítéletében a fiatalkorú vádlottat 1 rendbeli erőszakos közönség bűntettének kísérlete (rég. Btk. 197. § (1) bekezdés) miatt tíz hónap fiatalkorúak fogházbüntetésére ítélte, amelynek végrehajtását kettő évi próbaidőre felfüggesztette. Megállapította, hogy a terhelt a próbaidő tartama alatt pártfogó felügyelet alatt áll, emellett a bíróság külön magatartási szabályként előírta a vádlott számára, hogy megkezdett általános iskolai tanulmányait folytassa, a tanintézményt rendszeresen látogassa. A terhelt ellen utóbb, a próbaidő alatt elkövetett bűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban a bíróság a fiatalkorú terhelt bűnösségét 1 rendbeli lopás vétségében (rég. Btk. 316. § (1) bekezdés (2) bekezdés II. fordulat e/ pont) mondta ki, s ezért egy év javítóintézeti nevelését rendelte el. A terhelt elleni újabb büntetőeljárásban a bíróság az utóbb elkövetett kisebb súlyú deliktumra is tekintettel nem látta indokoltnak a fiatalkorú terhelttel szemben végrehajtandó szabadságvesztés büntetés kiszabását, és egyúttal a korábbi végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés büntetés végrehajtásának elrendelését, a 60/2007. BK vélemény szem előtt tartásával a bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az eset összes körülményeinek mérlegelése alapján a fiatalkorú terhelttel szemben a büntetési célok elérése érdekében javítóintézeti

nevelés elrendelése szükséges, de egyben elégséges is. (A Füzesabonyi Városi Bíróság 4.B.27/2012/18. számú és a Füzesabonyi Járásbíróság, mint fiatalkorúak bírósága 4.Fk.245/2013/9. számú határozata.)

A Bv. tv. - eltérően a Btk-ban írtaktól - a javítóintézeti nevelés végrehajtásával kapcsolatos fejezet szabályainak alkalmazásában fiatalkorúnak tekinti a tizennyolcadik életévét betöltött, de huszonegyedik életévét meg nem haladott javítóintézeti neveltet is. A javítóintézeti nevelés során, annak végrehajtása körében tehát fiatalkorú az a javítóintézeti nevelt, aki a tizenkettedik életévét betöltötte, de a huszonegyedik életévét nem haladta meg.

Éppen a javítóintézeti nevelés céljára figyelemmel a Bv. tv. hangsúlyozott kötelességként fogalmazza meg azt, hogy a fiatalkorú neveléséhez és társadalomba való beilleszkedésének elősegítéséhez igénybe kell venni a gyámhatóságnak, a pártfogó felügyelőnek, az erre szakosodott szociális, karitatív és öntevékeny szervezeteknek, valamint a fiatalkorú szülőjének, gyámjának, vagy más hozzátartozójának a közreműködését.

A javítóintézeti nevelés céljainak minél hatékonyabb megvalósítása érdekében a javítóintézetbe befogadott fiatalkorú javítóintézeti nevelt vonatkozásában a nevelő egyéni nevelési tervet készít a fiatalkorú számára, a befogadásakor készített szakértői vizsgálatok megállapításai, a családi kapcsolatairól beszerzett tájékoztatás, a javítóintézetbe kerülése előtt készített pedagógiai, pszichológiai vélemények, valamint a befogadást követően tapasztalt viselkedése és az egyéni beszélgetések során szerzett információk figyelembe vételével. Ha a fiatalkorúnak egyéni pszichológiai gondozásra is szüksége van, a pszichológus egyéni gondozási tervet készít. A Bv. tv. 350. § (6) bekezdésében megfogalmazott szabály, hogy a javítóintézeti nevelés végrehajtása során gondoskodni kell a fiatalkorú oktatásáról, képzéséről, munkafoglalkoztatásáról, továbbá a művelődési, sportolási és megfelelő szabadidős tevékenység feltételeiről, s egyúttal mindezek a fiatalkorú növendékek számára kötelezettséggként jelentkeznek. Ezen célok és kötelezettségek már a korabeli szabályozásban is jelen voltak: *„Minden növendék köteles az igazgató által kijelölt munka - nemet kitanulni, s e végből naponta munkára vannak szorítva. A munka-oktatás földművelési, kertészgazdasági és kézműipari munkanemekre irányul. A leánynövendékek a kertgazdasági munkák mellett háztartási s varrás, kötés*

stb. kézimunkákat tanulnak. A tanulásból, magaviseletből, szorgalomból a növendékek jegyeket kapnak s a megbízható és jóviseletűek jutalomban és kedvezményekben részesülnek.”¹¹

A javítóintézeti nevelés alapvető célkitűzéseit szemléletesen és jól tükrözi az aszódi javítóintézet szervezeti és működési szabályzatának elején rögzített nevelőtestületi pedagógiai koncepció: „A gondozására, fejlesztésére bizott növendék számára biztosítania kell az alapvető jogot a személyiségfejlődést serkentő feltételekhez, annak érdekében, hogy adottságait optimális szintre fejleszthesse. A testület az együttműködés tartalmi szempontjának a személyiségközpontúság elvét tekinti. A személyiségfejlesztés, kiegészítve a korrigáló neveléssel az egyéni, személyre szóló pedagógiai és terápiás jellegű programokkal valósul meg.”¹²

A javítóintézeti nevelés végrehajtása alatt szünetel a fiatalkorú szabad mozgáshoz való joga, a tartózkodási hely szabad megváltoztatásához való joga, a békés gyülekezéshez való joga, a sztrájkhoz való joga.

A javítóintézeti nevelés végrehajtása alatt a fiatalkorú munkához való joga, vagy a foglalkozás szabad megválasztáshoz való joga, a művelődéshez való joga és tanszabadsága, önrendelkezéshez való joga, a szabad orvos és egészségügyi szolgáltató megválasztáshoz való joga, kegyeleti joga, ha nagykorúságot szerzett szülői felügyeleti joga, egyesülési joga, tulajdonhoz való joga, vállalkozáshoz való joga, pihenéshez, szabadidőhöz és rendszeres fizetett szabadsághoz való joga, lelkiismereti és vallási szabadsága, magántitokhoz való joga, általános cselekvési szabadsága, a szünetelő jogokra való tekintettel törvényben meghatározott korlátozásoknak megfelelően gyakorolható.

A Bv. tv. részletesen felsorolja és rögzíti a fiatalkorú javítóintézeti nevelt jogait, illetve kötelezettségeit, amelyek megállapíthatóan a fiatalkorú helyes irányú fejlődését hivatottak elősegíteni. A fiatalkorú jogosult személyi biztonságának és a tulajdonhoz fűződő jogainak a védelmére, életkori szükségleteihez igazodó ellátásra, gondozásra és felügyeletre, megfelelő ruházat biztosítására,

¹¹ Dr. Finkey Ferencz: A Magyar Büntetőjog Tankönyve, Politzer Zsigmond És Fia Könyvkereskedése, 1902. év, 373. oldal.

¹² Emberi Erőforrások Minisztériuma Aszódi Javítóintézet, Általános Iskola, Szakiskola és Speciális Szakiskola Szervezeti és Működési Szabályzat 5. oldal.

kapcsolattartásra hozzátartozóival, valamint harmadik személyekkel és szervezetekkel, lelkiismereti vagy vallási meggyőződésének szabad megválasztására, annak gyakorlására, lelki gondozásra, munkavégzése után díjazásra, jogainak és kötelességeinek megismerésére, egészségügyi- és mentálhigiénés ellátásra, megfelelő sport, kulturális vagy egyéb szabadidős foglalkozás biztosítására. Köteles a fiatalkorú az intézkedés végrehajtásának rendjét, az intézet házirendjét, biztonsági- és higiéniai követelményeit megtartani, az igazgató által kijelölt csoportban nevelkedni, a javítóintézet elhagyásához engedélyt kérni, törvényben meghatározott életkorig a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén azt követően is tanulmányait folytatni, szükséges orvosi vizsgálatnak és gyógykezelésnek magát alávetni, a javítóintézet dolgozóival együttműködni, katasztrófhelyzet elhárításához szükséges tevékenységben közreműködni, az általa okozott kárt a polgári jog szabályai szerint megtéríteni.

A Btk. 121. § (1) bekezdése szerint, javítóintézeti nevelés elrendelése esetén a bíróság megállapítja, hogy a fiatalkorú a javítóintézeti nevelés felének letöltése után ideiglenesen elbocsátható az intézetből, ha

a.) legalább egy évet eltöltött az intézetben, és

b.) alaposan feltehető, hogy az intézkedés célja, további javítóintézeti nevelés nélkül is elérhető.

A hivatkozott törvényhely (2) bekezdése rögzíti, hogy az ideiglenes elbocsátás tartama azonos a javítóintézeti nevelés hátralévő részével, de legalább egy év. Ugyanezen jogszabályhely (3) bekezdése tartalmazza, hogy a bíróság az ideiglenes elbocsátást megszünteti, ha a fiatalkorút az ideiglenes elbocsátás alatt - a 122. §-ban meghatározott esetet kivéve - szabadságvesztésre ítélik, vagy vele szemben javítóintézeti nevelést rendelnek el. Ha a bíróság a fiatalkorúval szemben más büntetést szab ki, vagy más intézkedést alkalmaz, a bíróság az ideiglenes elbocsátást megszüntetheti.

A szabályozásból kitűnően a törvény a javítóintézetből való elbocsátásnak ideiglenes és végleges esetköreit rögzíti. Ideiglenes elbocsátásnak akkor van helye, ha alaposan feltehető, hogy a nevelő jellegű intézkedés célja a továbbiakban a javítóintézetten kívül is elérhetőek. A törvény emellett objektív feltételként rögzíti azt, hogy a fiatalkorú letöltötte a javítóintézeti nevelése fele részét, de

legalább egy évet. Az ideiglenes elbocsátásról az intézeti tanács előterjesztése alapján a büntetés-végrehajtási bíró dönt.

Az intézetből való elbocsátás végleges akkor, hogy ha az ideiglenes elbocsátás sikeresen eltelik, illetve véglegessé válik az ideiglenes elbocsátás akkor is, ha a fiatalkorú annak tartama alatt betölti a huszonegyedik életévét.

A Btk. 121. § (3) bekezdéséből kiolvashatóan kötelező az ideiglenes elbocsátás megszüntetése, ha a fiatalkorút az ideiglenes elbocsátás alatt elkövetett bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélik (beleértve a felfüggesztett szabadságvesztést is), vagy javítóintézeti nevelését rendelik el. Mérlegeléstől függően szüntethető meg az ideiglenes elbocsátás, ha a bíróság a fiatalkorúval szemben más szankciót alkalmaz. Amennyiben az ideiglenes elbocsátás megszüntetésre kerül, az ideiglenes elbocsátás tartama a javítóintézeti nevelésbe nem számítható be. (Btk. 121. § (4) bekezdés).

A 2014. évi LXXII. törvény 114. §-a iktatta be a Bv. tv. 68/A. §-ba a javítóintézeti nevelés szabadságvesztésre történő átváltoztatásának szabályait. Ennek alapján a büntetés-végrehajtási bíró hivatalból, vagy az ügyész indítványára a Btk. 122. §-ában meghatározott feltételek fennállása esetén a javítóintézeti nevelést, vagy annak hátralévő részét szabadságvesztésre változtatja át.

A Btk. 122. § akként rendelkezik, hogy ha a fiatalkorút a javítóintézeti nevelésre ítélet után elkövetett bűncselekmény miatt a javítóintézeti nevelés, vagy az ideiglenes elbocsátás alatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik, a szabadságvesztés büntetést kell végrehajtani. Ebben az esetben a javítóintézeti nevelés hátralévő részét szabadságvesztésre kell átváltoztatni úgy, hogy két napi javítóintézeti nevelés helyébe egy napi szabadságvesztés lép. E körben a Btk. miniszteri indokolása a következőket rögzíti: *„Ha a fiatalkorú a javítóintézeti nevelésre ítélet után újabb bűncselekményt követ el, és emiatt a javítóintézeti nevelés vagy az ideiglenes elbocsátás alatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik, a fiatalkorút indokoltnak tűnik elkülöníteni a javítóintézetben elhelyezett társaitól, ezért a törvény ebben az esetben a szabadságvesztés végrehajtását rendeli el.”*¹³

¹³ A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény miniszteri indokolása.

A Btk. 119. § (1) bekezdés d.) pontja kimondja, hogy a fiatalkorú a javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás tartama alatt pártfogó felügyelet alatt áll.

Végezetül, a gyakorlatban sem szem előtt tévesztendő szabály, hogy amennyiben a jogerősen javítóintézeti nevelésre ítélt fiatalkorú (növendék) a javítóintézetből megszökik, cselekménye nem fogolyszökés, hanem fegyelmi vétség.

A Btk. 124. §-a a fiatalkorúakra vonatkoztatott különleges, összbüntetéshez hasonló jogintézményt nevesít, nevezetesen az egységes intézkedést. Ennek értelmében több, jogerős javítóintézeti nevelés találkozásakor egységes intézkedés megállapítása szükséges. A törvényi szabályozás egyértelmű abban, hogy mely esetekben van helye az egységes intézkedés megállapításának, az egységes intézkedés kiszabására különleges eljárás keretében kerülhet sor, s irányadóak a Be. összbüntetésre és utólagos összbüntetésre vonatkozó törvényi szabályai. (Be. 574. § és Be. 575. §)

Összegzésképpen kijelenthető, hogy a fiatalkorúak vonatkozásában a javítóintézeti nevelés, mint intézkedési nem a nevelésre és a társadalomba visszavezetésre fekteti a fő hangsúlyt, alkalmazása mindenképpen kívánatos akkor, ha a fiatalkorú terhelt esetében a szabadságelvonás elkerülhetetlen, azonban a nevelési célok előtérbe helyezésével a szankció célja ezen intézkedés elrendelésével biztosítottak mutatkozik.

2. A jóvátételi munka

A Btk. 2013. év július 1. napjával történő hatálybalépésével új intézkedési nem jelent meg a magyar büntetőjogban, nevezetesen a jóvátételi munka. A jogszabály a helyreállító, a jóvátételi szempontok előtérbe helyezésével új intézkedési nem bevezetésével tette lehetővé a jóvátételi munka előírását, ami hasonlóságot mutat részben a próbára bocsátás intézkedés, részben pedig a közérdekű munka büntetés jogintézményével.

A hatályos Btk. 63. § (1) bekezdés c.) pontja tehát az intézkedések között nevesíti a jóvátételi munkát, a Btk. 63. § (2) bekezdése azt is egyértelműen megfogalmazza, hogy a jóvátételi munka intézkedés önállóan, büntetés helyett is alkalmazható.

A próbára bocsátás, illetve a jóvátételi munka intézkedési nemeket megvizsgálva megállapítható, hogy mindkét intézkedés lényegében a büntetés kiszabásának elhalasztását jelenti, és mindkét intézkedés esetében azonosak a kizáró okok. Értelemszerűen különbség, hogy a büntethetőség megszűnéséhez a jóvátételi munka esetében a munkavégzés egy éven belüli igazolása szükséges, míg a próbára bocsátás esetében a próbaidő eredményes elteltével elengedhetetlen a büntethetőség megszűnése megállapításához.

A jóvátételi munka és a közérdekű munka büntetés összehasonlításával közös vonásként rögzíthető, hogy mindkét joghátrány lényege annak díjazás nélkül végzett munka jellege azzal, hogy sem a közérdekű munka büntetés, sem a jóvátételi munka elvégzése esetén munkaviszony nem létesül. „A jóvátételi munka a közérdekű munkától abban is különbözik, hogy míg a közérdekű munka büntetés esetén a munkahelyet kijelölik, addig a jóvátételi munka mint intézkedés esetén az elkövető választhat meghatározott közintézmények között. Továbbá, míg a közérdekű munka önhibából történő elmulasztása esetén a munkabüntetést szabadságvesztésre változtatják át, ugyanez a jóvátételi munka esetén büntetés kiszabását eredményezi.”¹⁴ Míg a közérdekű munka büntetés legrövidebb tartama 48 óra, maximális időtartama 312 óra, a jóvátételi munka intézkedés tartama szűkebb, minimálisan 24 óra, maximálisan 150 óra. A két jogintézményt összehasonlítva megállapítható továbbá az is, hogy mind a közérdekű munka büntetés, mind a jóvátételi munka intézkedés esetében szerepet kap, illetve kaphat a pártfogó felügyelői szolgálat, tekintettel arra, hogy a közérdekű munka végrehajtása során a pártfogó felügyelői közreműködés szükségszerű, a végrehajtás a pártfogó felügyelői szolgálaton keresztül történik, míg a jóvátételi munka előírása mellett a bíróság határozhat úgy, hogy a terhelt pártfogó felügyeletét is elrendeli. Ez utóbbi esetben a pártfogó felügyelői szolgálat a jóvátételi munka elvégzése helyének felkutatásában, a szükséges adminisztráció elvégzésében nyújthat jelentős segítséget a

¹⁴ : Dr. Pólt Péter: Új Btk. Kommentár 2. Kötet, Általános rész, Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó Budapest, 2013. év, 84. oldal.

jóvátételi munka elvégzésére kötelezett terhelt részére, emellett természetesen felügyeli annak végrehajtását és teljesítését.

A jóvátételi munka előírásának törvényi szabályait és korlátait a Btk. 67. §-a rögzíti. A hivatkozott jogszabályhely (2) bekezdése kizárta teszi a jóvátételi munka előírását azzal szemben, aki visszaeső, a bűncselekményt bünszervezetben követte el, a szándékos bűncselekményt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélese után, a végrehajtás befejezése előtt követte el, vagy a szándékos bűncselekményt a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje alatt követte el.

A jóvátételi munka, mint új intézkedési nem létjogosultságát a Btk-hoz fűzött miniszteri indokolás a következőkkel magyarázza: *„A törvény próbál nagyobb teret engedni a helyreállító, jóvátételi szempontoknak... A közösség javára teljesített hasznos munkavégzés egyrészt a közösség felé irányuló reparációt célozza, másrészt a tervszerű életvitel szervezést segítheti, ami főként a fiatalok elkövetők vonatkozásában bírhat jelentős hatással. A jóvátételi munka vétség, vagy háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett elkövetése esetén, a jóvátétel egyik formájaként alkalmazható. A bíróság ebben az esetben - mint próbára bocsátás esetén - a büntetőjogi felelősség megállapításával egyidejűleg elhalasztja a büntetés kiszabását egy évre, jóvátételi munka végzésének előírása mellett.”*¹⁵

A Btk. 67. § (1) bekezdésében írtak figyelembe vételével megállapítható, hogy a jóvátételi munka előírására lényegében kisebb súlyú bűncselekmények elkövetése esetén kerülhet sor, de nyilvánvalóan ekkor is mérlegelve az elkövető társadalomra veszélyességét és a büntetés kiszabását befolyásoló egyéb enyhítő és súlyosító körülményeket is.

Az ingyenesen teljesítendő jóvátételi munka önkormányzati vagy állami intézményeknél (pl. kórház, könyvtár, idősek otthona), vagy közhasznú jogállású civil szervezetnél, továbbá egyháznál végezhető, a munkavégzés helyét a jóvátételi munkavégzésre kötelezettnek kell megkeresnie, ezen utóbbiban nyújthat tehát jelentős segítséget a pártfogó felügyelői szolgálat.

¹⁵ A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény miniszteri indokolása.

Bírói jogalkalmazói tapasztalat, hogy a jóvátételi munka hatályos büntetőjogi rendszerünkbe történő bevezetése óta a végrehajtás lényegében kizárólag az önkormányzatokon keresztül valósítható meg, a törvényben biztosított egyéb végrehajtási helyek tekintetében a jóvátételi munka intézménye vonatkozásában egyelőre jelentősebb eredmény nem mutatkozik. Ugyancsak a jogalkalmazás gyakorlati tapasztalta az, hogy a jóvátételi munka sikeresebben teljesíthető akkor, ha a bíróság a jóvátételi munka előírása mellett egyidejűleg pártfogó felügyelet elrendeléséről is határoz. A pártfogó felügyelők a közérdekű munka büntetések végrehajtása során szerzett gyakorlati tapasztalataikat a jóvátételi munka foganatosítása körében is hasznosítani tudják és a végrehajtásban közreműködő önkormányzatok felé is segítséget tudnak nyújtani abban, hogy a végrehajtás sikeres legyen, az önkormányzatok, illetve a végrehajtásban közreműködő további szervezetek megértsék ezen jogintézmény lényegét és a végrehajtására vonatkozó szabályokat.

Az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény rendelkezései szerint közhasznú szervezetté minősíthető a Magyarországon nyilvántartásba vett közhasznú tevékenységet végző szervezet, amely a társadalom és egyén közös szükségleteinek kielégítéséhez megfelelő erőforrásokkal rendelkezik, továbbá amelynek megfelelő társadalmi támogatottsága kimutatható, és amely

- civil szervezet (ide nem értve a civil társaságot), vagy
- olyan szervezet, amelyre vonatkozóan a közhasznú jogállás megszerzését a törvény lehetővé teszi.

Az egyház, vallásfelekezet, vallási közösség a lelkiismereti és vallási szabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény értelmében azonos hitelveket valló természetes személyekből álló önkormányzattal rendelkező autonóm szervezet, amely elsődlegesen vallási tevékenység gyakorlása céljából jön össze, és működik. A hivatkozott törvény melléklete rögzíti az Országgyűlés által elismert magyarországi egyházat, vallásfelekezetet és vallási közösséget. Ugyancsak a hivatkozott törvény tartalmazza az egyházi jogi személy fogalmát, mely szerint egyházi jogi személy a bevett egyház és annak belső egyházi jogi személye. A szabályozás

körében figyelemmel kell lenni arra, hogy nem minősül belső egyházi jogi személynek a vallási közösség által létrehozott gazdasági társaság, egyesület és alapítvány.

A Bv.tv. 309. § (1) bekezdésében írtak szerint, a jóvátételi munka elvégzését a határozat jogerőre emelkedésének napjától számított egy éven belül kell igazolni az ügyben első fokon eljáró bíróságnál. A hivatkozott törvényhely (4) bekezdése kimondja, hogy a jóvátételi munka elvégzéséről az érintett állami, vagy önkormányzati fenntartású intézmény vezetője, közhasznú jogállású civil szervezet vezető tisztségviselője, vallási közösség képviselője vagy a képviseletre feljogosított tisztségviselője két példányban igazolást állít ki. Az igazolás közokirat. Az elítélt az igazolás egyik példányát a bíróság részére átadja.

A Bv.tv. 309. § (7) bekezdése értelmében, ha az elítélt pártfogó felügyelet alatt áll, részére a pártfogó felügyelő a jóvátételi munkavégzés helyének kiválasztáshoz segítséget nyújt, továbbá a pártfogó felügyelő a jóvátételi munka elvégzését felügyeli.

A jóvátételi munka előírására bűnösséget megállapító ítéletben és tárgyalás mellőzésével meghozott végzésben is sor kerülhet.

A tárgyalás mellőzésével hozott végzésben előírt jóvátételi munka kapcsán felmerülhet annak a kérdése, hogy előírhat-e úgy jóvátételi munkát az eljáró bíróság a terhelt részére, hogy esetlegesen a terhelt egészségi állapotával, személyi és családi körülményeivel nincs, vagy nem teljes mértékben van tisztában, figyelemmel arra, hogy ezen körülményekre a nyomozás során nem fektettek kellő hangsúlyt. A közérdekű munka büntetés vonatkozásában, a Btk. 47. § (4) bekezdése egyértelműen szabályozza, hogy az elkövető olyan munkavégzésére kötelezhető, amelyet figyelemmel egészségi állapotára és képzettségére előre láthatóan képes elvégezni. A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) eseti döntésében rámutatott arra, hogy ezen körülmények vizsgálata akkor is kötelező, ha a bíróság tárgyalás mellőzésével meghozott végzésében szab ki közérdekű munka büntetést.

A fentiek összevetéséből szükségszerűnek mutatkozhat a jóvátételi munka esetében is annak felkutatása és tisztázása, hogy a terhelt jóvátételi munka végzésére alkalmas egészségi állapotban van-e, tekintettel arra is, hogy a jóvátételi munka is munka jellegű joghátrány. A Be. 114/A. §-ban rögzített, a büntetés kiszabása előtt beszerezhető pártfogó felügyelői vélemény segíthet ezen kérdéskör tisztázásában. Amennyiben a pártfogó felügyelői véleményből kitűnően a terhelt egészségi állapota megfelelő, úgy egyezően a közérdekű munka büntetés esetkörüvel, a jóvátételi munka tárgyalás mellőzésével meghozott végzésben történő előírásának sem lehet akadálya. Amennyiben azonban a terhelt személyi körülményei, egészségi állapota nem kellően felderített, a jóvátételi munka intézkedés tárgyalás mellőzésével meghozott végzésben történő előírása aggályos lehet, mivel csak a későbbiekben, a nem teljesítés körében derülhet fény arra, hogy a jóvátételi munka végzésére kötelezett terhelt lényegében önhibáján kívül, egészségügyi okból nem tudta teljesíteni a részére előírt intézkedést, ugyanakkor ezen körülmény már a tárgyalás mellőzésével meghozott végzés meghozatalakor is fennállott, csupán annak feltárása nem történt meg az eljáró bíróság részéről.

A jóvátételi munkát előíró határozatban az eljáró bíróságok tájékoztatást adnak az elkövető részére arról, hogy jogszabályban előírtak szerint milyen munkahelyeken teljesíthető a jóvátételi munka, továbbá a tájékoztatás kiterjed a jóvátételi munka nem teljesítésének jogkövetkezményére való figyelmeztetésre is. A bíróságnak a jóvátételi munka előírást tartalmazó határozat kihirdetésekor, vagy a határozat (tárgyalás mellőzésével hozott végzés) kézbesítésekor tájékoztatnia kell az elítéltet a jóvátételi munka elvégzése igazolásának módjáról is. Szintén a bíróság kötelessége, hogy a döntés jogerőre emelkedését követően a terhelt részére a jóvátételi munka elvégzéséről szóló igazolás két példányát átadja, továbbá tanúsítványt állítson ki, mely utóbbi közokiratnak minősül. Amennyiben a bíróság határozata jogerőre emelkedett, a büntetőügy iratait egy évre nyilvántartásba kell helyezni, és amennyiben az egy év eredményesen eltelik, azaz a terhelt igazolja a jóvátételi munka elvégzését, a büntethetősége megszűnik. A törvényben meghatározott esetben (az elkövető a jóvátételi munka elvégzését egészségügyi okból nem tudja igazolni) a határidő hosszabbítása lehetséges, amennyiben pedig az egy év eredménytelenül telik el, büntetés kiszabása szükséges a Be. 568/A. §-ban foglalt különleges eljárás keretében.

Jóvátételi munka előírására fiatalkorú terhelt esetén is van lehetőség. A fiatalkorú esetében azonban a Btk. 117. §-a speciális rendelkezést tartalmaz, amikor úgy rendelkezik, hogy fiatalkorúval szemben jóvátételi munkavégzés akkor írható elő, ha az ítélet meghozatalakor tizenhatodik életévét betöltötte.

A már munkahellyel és rendszeres jövedelemmel rendelkező, de egyébként vagyontalan és nőtlen családi állapotú fiatalkorú terhelt számára a bíróság 1 rendbeli garázdaság vétsége (Btk. 339. § (1) bekezdés) és 1 rendbeli testi sértés vétsége (Btk. 164. § (1) bekezdés (2) bekezdés) miatt nyolcvan óra jóvátételi munkát írt elő, rögzítve a teljesítés egy éves határidejét és annak tényét, hogy a fiatalkorú terhelt a jóvátételi munka elvégzésének igazolásáig, de legfeljebb egy évig pártfogó felügyelet alatt áll. A megállapított tényállás szerint a sértett 2013. év augusztus hó 13. napján munkahelyéről hazafelé tartva összetalálkozott a fiatalkorú vádlottal, valamint a társaságában lévő további két személlyel. A terhelt és a sértett között 22 óra körüli időben szóváltás alakult ki, amelynek során kölcsönösen szidalmazták egymást. A sértett szitkozódását megelégedve a vádlott a település egyik utcájában található szelektív hulladék lerakó hely előtt két kézzel a mellkasánál ellökte a sértettet, aki viszonzásul meg akarta ütni a vádlottat, a vádlott azonban az ütés elől elhajolt, majd a sértettet arcul ütötte, neki ment és őt a földre rántotta. A dulakodás közben a fiatalkorú vádlott három, vagy négy alkalommal ököllel arcul ütötte a sértettet, aki 8 napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett. A vádlott cselekményét többen is észleleték, a terhelt erőszakos cselekménye alkalmas volt arra, hogy másokban megbotránkozást és riadalmat keltsen. A sértett joghatályos magánindítványát előterjesztette. A bíróság úgy ítélte meg, hogy a sértetti közrehatás jelentős, a csak kisebb súlyú deliktumokat megvalósító terhelt esetén a jóvátételi munka intézkedés teljes mértékben alkalmas az általános és különös büntetési célok eléréséhez, alkalmas a fiatalkorú terhelt nevelésére, életvitelének pozitív irányba történő előmozdítására (A Füzesabonyi Járásbíróság, mint fiatalkorúak bírósága 4.Fk.91/2015/4. számú ítélete).

A fiatalkorú terhelt esetében a jóvátételi munka előírása nyilvánvalóan ugyanúgy a közösség felé irányuló reparációt célozza, azonban a fiatalkorúak esetében eltérő szabály, hogy a fiatalkorúval szemben ezen intézkedés alkalmazására csak akkor van lehetőség, ha az ítélet meghozatalakor a tizenhatodik életévét betöltötte, emellett a fiatalkorú esetében a pártfogó felügyelet elrendelése

kötelező. A fiatalokúakkal szemben előírható jóvátételi munka vonatkozásában megjegyzendő, hogy a fiatalokúakkal szembeni büntetőeljárásokban a környeztanulmány megléte törvényi kötelezettség; a környeztanulmányból pedig a terhelt egészségi állapotára, személyi és családi körülményeire vonatkozóan megalapozott és megbízható információk beszerzésére van lehetősége az eljáró bíróságnak.

Az irányadó tényállás szerint a 10. osztályos szakközépiskolai tanuló, nőtlen családi állapotú fiatalokú vádlott 2015. év április hó 4. napján 21 óra 30 perc körüli időben a községi művelődési ház pincéjében egy zártkörű rendezvényen szórakozott, ahol meghívás nélkül megjelent a sértett, aki a rendezvényt a viselkedésével megzavarta, ezért őt többen távozásra szólították fel. A sértett a rendezvényről nem távozott el, az udvaron hangoskodott, amelyen felháborodva a fiatalokú vádlott őt váratlanul, két alkalommal, jobb kézzel, ököllel állon ütötte, majd a helyszínt elhagyta. A bántalmazás következtében a sértett az állkapocs bal szárának elmozdulással járó törését és bal szár-nyúlványának elmozdulással járó törését, az állcsúcstól jobbra az állkapocscsonton repedést, szájnyálkahártya sérülést és a bal állkapocsszögletnél zúzódást szenvedett el. A sérülések gyógytartama az állkapocscsont többszörös törésére figyelemmel 8 napon túli, ténylegesen kb. 6 hét azzal, hogy súlyos egészségromlás, maradandó fogyatékoság kialakulása nem várható. A bíróság a terhelt számára 1 rendbeli testi sértés büntette (Btk. 164. § (1) bekezdés (3) bekezdés) miatt egyszáz óra jóvátételi munkát írt elő, rögzítve a teljesítés egy éves határidejét és annak tényét, hogy a fiatalokú terhelt a jóvátételi munka elvégzésének igazolásáig, de legfeljebb egy évig pártfogó felügyelet alatt áll. A bíróság úgy ítélte meg, hogy a három éves szabadságvesztéssel fenyegetett büntettet elkövető fiatalokú terhelttel szemben rendezett életvitelére, a sértetti jelentős közrehatára tekintettel mód és lehetőség van intézkedés alkalmazására, ezen belül pedig jóvátételi munka előírására. A terhelt tanulmányokat folytat, a jóvátételi munka minden vonatkozásban alkalmasnak mutatkozott a terhelt nevelésére és annak elősegítésére, hogy helyes irányba fejlődjék. (A Füzesabonyi Járásbíróság, mint fiatalokúak bírósága 4.Fk.129/2015/2. számú határozata).

Amennyiben a fiatalkorú terhelt a jóvátételi munka elvégzését a törvényi határidőn belül nem igazolja, avagy a pártfogó felügyelet magatartási szabályait súlyosan megszegi, vele szemben büntetés szabható ki, emellett javítóintézeti nevelése is elrendelhető.

A Be. 568/A. § (2) bekezdésében írtak figyelembevételével az alapügyben eljáró bíróság mind felnőtt, mind fiatalkorú elítélt kérelmére ítélettel határoz a jóvátételi munka igazolása határidejének meghosszabbításáról, ha az elítélt igazolja, hogy az előírt jóvátételi munkát egészségügyi okból nem tudta teljesíteni.

Amennyiben az elítélt a számára előírt jóvátételi munkát teljesíti, büntethetősége a Btk. 25. § e.) pontjában és a Btk. 68. § (1) bekezdésében írtakra figyelemmel megszűnik. A jóvátételi munka előírása mellett elrendelt pártfogó felügyelet a Btk. 70. § (2) bekezdése értelmében addig tart, amíg a jóvátételi munka végzésére kötelezett a jóvátételi munka elvégzését nem igazolja, de legfeljebb egy évig.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy a jóvátételi munka intézkedés, mint új szankció a reoperatív, helyreállító igazságszolgáltatás irányába történő elmozdulást jelenti. Megfelelő alkalmazása különösen a fiatalkorú elkövetők esetén minden tekintetben alkalmasnak mutatkozik arra, hogy kellően szolgálja a Btk. 105. §-ban megfogalmazott büntetési célokat; a közösség javára végzett munka segíthet abban, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjen és tetteinek súlyát felmérje, a munkajellegű joghátrány teljesítése révén remény mutatkozhat arra, hogy a fiatalkorú elkövető társadalomba való visszavezetése, az alapvető társadalmi normák elfogadtatása sikeresen megtörténhet.

3. A szabadságvesztés büntetés

„A szabadságvesztés a legáltalánosabb büntetési nem, a Btk. szankciórendszerében központi helyet foglal el. Tartamát maga a törvény is differenciálja, és az eltérő végrehajtási fokozatokban különböző módon és végrehajtási rendben alkalmazható. A további differenciálást szolgálják a feltételes

szabadságra bocsátás, a végrehajtás felfüggesztésére és a pártfogó felügyelet alkalmazhatóságára vonatkozó szabályok is.”¹⁶

A szabadságvesztést, mint büntetési nemet a korábbi büntető törvénykönyvek is a legáltalánosabb büntetési nemnek tekintették, Finkey Ferencz így fogalmazott: „A mai büntető jogtudomány szerint a szabadságvesztés büntetés a leghelyesebb büntetési eszköz. A mai jogi és állami rend az egyéni szabadság nagy elvére van fektetve, az állam azt tekinti feladatának, hogy polgárainak minél szabadabb fejlődést, az egyéniségnek önálló kiképzését lehetővé tegye. Miután azonban az állam kötelessége az egyeseket megvédeni jogaikban, az állam jogositva, sőt kötelezve érzi magát az egyéni szabadság korlátozására, sőt időleges vagy végleges elvételére. Oly egyénnel szemben, kik embertársaikat, a társadalmat, vagy az államot sértő vagy veszélyeztető cselekményt követtek el. S a szabadságvesztésnek büntetési eszközüül felhasználása a legcélszerűbb és hasznosabb kiegészítő, mert a szabadság elvétele a mai kor emberére kétségtelenül érzékeny, szigorú megtorló eszköz lesz, de visszatartó s általánosan megelőző hatása is leend.”¹⁷

A szabadságvesztés határozott tartamú, vagy életfogytig tart. E körben szükséges említést tenni arról, hogy a Btk. lehetőséget nyújt a legfeljebb két évig tartó szabadságvesztés büntetés végrehajtásának próbaidőre történő felfüggesztésére is. A Btk. szankciórendszerét megvizsgálva azonban rögzítendő, hogy a felfüggesztett szabadságvesztés nem önálló büntetési nem. A Btk. a szabadságvesztés végrehajtását három, különböző súlyú fokozatban rendeli el, az egyes fokozatokhoz tartozó részletszabályokat a büntetés végrehajtási jogszabályok tartalmazzák. A legszigorúbb végrehajtási fokozat a fegyház, a legenyhébb a fogház, a kettő közötti a börtön fokozat. A Btk. bírói mérlegelésre bízva ennek alkalmazását, megteremti a lehetőségét annak is, hogy a bűnösséget megállapító ítéletben a bíróság az irányadó végrehajtási fokozattól eltérjen és attól eggyel enyhébb végrehajtási fokozatot állapítson meg.

¹⁶ Dr. Kónya István: Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára 3. kiadás HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2013. év. 168. oldal.

¹⁷Dr. Finkey Ferencz: A Magyar Büntetőjog Tankönyve, Politzer Zsigmond És Fia Könyvkereskedése, 1902. év, 344. oldal.

Felnőttkorú elkövető esetén a szabadságvesztés generális minimuma három hónap. Emellett a Btk. különös részi tényállásaiban a büntetési tételkeret alsó és felső határai a bűncselekmények tárgyi súlyához igazodóak, a több esetben igen tágran megszabott büntetési tételkeret kellő lehetőséget biztosít az egyéniesítéshez.

A szabadságvesztés, mint büntetési nem a fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárásban is alkalmazható szankció, azonban a Btk. e vonatkozásában számos, az általánostól eltérő speciális szabályt tartalmaz. Alapvető különbség, hogy fiatalkorúval szemben csak határozott ideig tartó szabadságvesztés szabható ki, életfogytig tartó szabadságvesztés nem. Itt ismételtén szükséges utalni arra is, hogy a szabadságvesztés, mint legsúlyosabb szankció fiatalkorúval szemben csak ultima ratioként alkalmazható, csak és kizárólag akkor, ha a büntetés vagy intézkedés célja más módon nem érhető el: *„A legsúlyosabb szankciót jelentő határozott tartamú szabadságvesztés fiatalkorúval szemben csak végső eszközként alkalmazható - a Btk. 106. § (3) bekezdésére is figyelemmel - , ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el.”*¹⁸

A Btk. 109. § (1) bekezdése értelmében a fiatalkorúval kiszabható szabadságvesztés legrövidebb tartama bármely bűncselekmény esetén egy hónap. Ezen jogszabályi rendelkezés általános generális minimumot rögzít, tehát egyértelműen vonatkozik azokra a bűncselekményekre is, amelyeknél a törvény speciális minimumot állapít meg. (például kettőtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények). A fiatalkorú elkövető esetében ilyen esetekben is egy hónap a kiszabható szabadságvesztés büntetés minimuma, ezen tartamú büntetés kiszabásához a Btk-ban írt úgynevezett enyhítő szakasz alkalmazására sincs szükség.

A Btk. 109. § (2) bekezdése kimondja, hogy a bűncselekmény elkövetésekor tizenhatodik életévét be nem töltött fiatalkorúra kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama:

- a) életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény elkövetése tíz év,
- b) öt évet meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetése esetén öt év.

¹⁸ Belovics Ervin, Nagy Ferenc, Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános rész, harmadik, hatályosított kiadás, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2015. év, 537. oldal.

A Btk. 109. § (3) bekezdése rögzíti, hogy a bűncselekmény elkövetésekor tizenhatodik életévét betöltött fiatakorúra kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama:

- a) életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmények elkövetése esetén tizenöt év
- b) tíz évet meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények elkövetése esetén tíz év
- c) öt évet meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetése esetén öt év.

A szabályozásból kiolvashatóan tehát a szabadságvesztés tartamának maximuma a fiatakorú elkövető életkorától, valamint az eredeti, különös részi büntetési tétel felső határától függ. A tizenhatodik életévet be nem töltött fiatakorú elkövetőkre alacsonyabb felső határok vonatkoznak.

A szabályozásból következően azonban valamennyi olyan bűncselekmény esetében, amelyeknél a Btk. öt évet meg nem haladó büntetési tételt ír elő, a fiatakorúra - függetlenül attól, hogy betöltötte-e a tizenhatodik életévét, vagy sem - ugyanaz a büntetési tétel maximum az irányadó, mint általában a felnőttkorú elkövetőkre.

Egyebekben a Btk. 109. § (4) bekezdésében foglalt rendelkezések alapján az is megállapítható, hogy a büntetési tételek felső határainak módosulása folytán a büntethetőség elévülése, illetve annak határideje számítása is kedvezőbb a fiatakorú elkövetők esetében.

Kérdésként merülhet fel, hogy - különös tekintettel a Btk. 106. §-ban, a fiatakorúakra megfogalmazott büntetési célokra - a Btk. miért nem differenciálja jobban a fiatakorú elkövetők esetén a szabadságvesztés büntetés alkalmazhatóságát. Nyilvánvalóan vannak olyan esetek, amikor a jogalkalmazó az eset összes körülményeinek mérlegelésével arra a meggyőződésre jut, hogy csak és kizárólag a legsúlyosabb büntetési nem, azaz a végrehajtandó szabadságvesztés szolgálhatja legjobban a büntetés céljait. A Btk. ugyan a tartamok tekintetében, illetve a generális minimum vonatkozásában eltérést mutat a felnőttkorúakra vonatkozó szabályoktól, azonban indokolt lenne a szabadságvesztés büntetések alkalmazása terén további, kombinatív szankció alkalmazás lehetőségének megteremtése. Például: végrehajtandó szabadságvesztés büntetés kiszabása esetén a bíróság rendelkezhetne úgy, hogy

a végrehajtandó szabadságvesztés büntetésre ítélt fiatalok terhelte a büntetés meghatározott részét töltsék csak büntetés-végrehajtási intézetben, majd a büntetés meghatározott, hátralévő részét javítóintézetben rendelhetné végrehajtani. A fiatalok terheltek esetében egyébként ezzel részbeni hasonlóságot mutató jogintézmény az előzetes letartóztatás szabályainál lehet fel, hiszen az előzetes letartóztatásba helyezett fiatalok - a bíróság döntésétől függően - javítóintézetben is elhelyezhető. A fenti, kombinatív jogalkalmazás lehetőségének megteremtésével a büntetés kiszabás során a perbíróság felmérve a fiatalok elkövető személyiség szerkezetét, társadalomra veszélyességét, differenciáltabban, személyre szabottabban (egyéniesítés) hozhatna döntést az alkalmazandó szankció vonatkozásában, és így hatványozottabban érvényre juttatható lenne a fiatalok nevelése, társadalomba visszavezetése, mint célkitűzés.

Ugyancsak indokolható volna fiatalok terhelte esetében a szabadságvesztés büntetés kiszabása körében az, hogy a két évet meghaladó szabadságvesztés büntetés is próbaidőre felfüggeszthető legyen, akár azzal együtt is, hogy a próbaidő tartama öt évet meghaladó mértékű lenne. A felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt fiatalok a törvény erejénél fogva szükségszerűen pártfogó felügyelet áll, s a hosszabb tartamban megállapított próbaidő alatt a nevelői hatás - különösen a pártfogó felügyelő mellőzhetetlen közreműködésével - hatékonyabban lenne biztosítható és elérhető.

A Btk. 110. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a szabadságvesztés végrehajtási fokozata fiatalok büntetője, ha

- a) a fiatalok büntetés miatt kétévi, vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélik
- b) az egyévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiatalok visszaeső, vagy
- c) az egyévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiatalok a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőző három éven belül szándékos bűncselekmény miatt javítóintézeti nevelésre ítélték.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott eseteken kívül a szabadságvesztés végrehajtási fokozata fiatalok büntetője fogháza.

A törvény sajátos, a fiatalokorra vonatkozó szabályokon belül is speciális rendelkezése, hogy a fiatalokorra büntetésben kell végrehajtani a szabadságvesztést, ha az egyévi, vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiatalokort a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőzően szándékos bűncselekmény miatt javítóintézeti nevelésre ítélték. Ennek okát a Btk-hoz fűzött miniszteri indokolás a következőkben rögzíti: *„Figyelemmel arra, hogy a bűnügyi nyilvántartás csak meghatározott ideig tartalmazza a felvett adatokat [a Bnytv. 20. § d) pontja értelmében javítóintézeti nevelés esetén a végrehajtás befejezésétől számított három évig], a törvény három évben határozza meg azt az időtartamot, amelyen belül elrendelt javítóintézeti nevelés megalapozza a szigorúbb végrehajtási fokozatot. Minden más esetben a szabadságvesztést a fiatalokorra fogházában kell végrehajtani.”*¹⁹

A fiatalokorra vonatkozó büntetés végrehajtási szabályokat a Bv.tv. külön címben szabályozza. A fiatalokorra a szabadságvesztés végrehajtására vonatkozó szabályokat a felnőttkorú fogvatartottaktól különböző módon, a Bv tv. külön címében foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

A Bv.tv. rögzíti, hogy a fiatalokorra szabadságvesztését külön büntetés-végrehajtási intézetben, vagy a büntetés-végrehajtási intézet elkülönített részében kell végrehajtani, a fiatalokorra büntetés-végrehajtási intézetében felnőttkorú elítélt, csak az intézet működése érdekében helyezhető el. Alapvető szabály, hogy a fiatalokorra szabadságvesztésre ítélt személyek esetében a szabadságvesztés végrehajtása során külön gondot fordítani a fiatalokorra oktatására, személyiségének fejlesztésére és testi fejlődésére, a tankötelezettség érvényesítésére, az első szakmához jutás lehetőségére.

A büntetés végrehajtás során az iskolai oktatás feltételein kívül a szakmai képzés feltételeit is meg kell teremteni, emellett a szakmai képzésen túl, a megfelelő munkával foglalkoztatásuk, azaz munkáltatásuk is fontos. A fiatalokorra foglalkoztatása során a munkajogi szabályok előírását nyilvánvalóan figyelembe kell venni, és életkori sajátosságaikra is tekintettel kell lenni.

¹⁹ A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény miniszteri indokolása.

Speciális szabályozás vonatkozik a fiatalkorú elítélt szabadulására, illetve a szabadítás előkészítő folyamatra attól függően, hogy a fiatalkorú szabadulása időpontjában tizennyolcadik életévét betöltötte, vagy nem. Amennyiben a fiatalkorú elítélt szabadulásakor tizennyolcadik életévét nem töltötte be, szabadulásáról a törvényes képviselőt a szabadítás előtt hatvan nappal értesíteni kell.

A jogszabályi rendelkezések alapján megállapítható, hogy a törvény fiatalkorúak esetében csak két végrehajtási fokozatot, börtönt és fogházat tartalmaz, vagyis fegyház fokozat fiatalkorúval szemben nem alkalmazható. A Btk. a fiatalkorúak börtöne és fiatalkorúak fogháza fokozat között a büntetés mértéke, a bűncselekmény súlya, valamint a fiatalkorú elkövető előélete alapján tesz különbséget.

A feltételes szabadságra bocsátás vonatkozásában a fiatalkorúak esetében eltérő szabályozást a Btk. nem tartalmaz, vagyis az a Btk. 38. §-ban foglaltak szerint alakul. Ugyanígy, a fiatalkorú elkövetők esetében is ugyanazok a feltételes szabadságot kizáró okok, valamint a feltételes szabadság megszüntetésére irányadó előírások is.

Fontos szabály fiatalkorú elkövető esetében, hogy amennyiben az elítélt a végrehajtás megkezdése előtt betölti a huszonegyedik életévét a büntetés-végrehajtási bíróság az általános szabályok szerint határozza meg a végrehajtási fokozatot, eljárása során azonban alkalmazhatja a Btk. 35. § (2) bekezdésében írtakat, vagyis eggyel enyhébb végrehajtási fokozatot is előírhat.

Kérdésként merülhet fel, hogyan járjon el a perbíróság abban az esetben, ha a végrehajtandó szabadságvesztés büntetést a terhelt huszonegyedik életéve betöltését követően szabja ki?

„Abban az esetben azonban, ha a bíróság a szabadságvesztést a terhelt huszonegyedik születésnapja után szabja ki, a szabadságvesztés végrehajtási fokozatát már nem a fiatalkorúakra vonatkozó, hanem az általános szabályok szerint állapítja meg.”²⁰ „Nem tartalmazza ugyanakkor az új törvény az 1978. évi IV. törvény 111. § (4) bekezdésében írt szabályt, amely arra vonatkozik, hogy amennyiben az elítélt a szabadságvesztés megkezdésekor a huszonegyedik életévét betöltötte, vagy a végrehajtás alatt tölti

²⁰ Dr. Kónya István: Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára 3. kiadás, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2013. év, 346. oldal.

be, a bíróság az általános (felnőttkorúakra vonatkozó) szabályok alapján határozza meg a szabadságvesztés végrehajtásának fokozatát.”²¹

A helyes jogértelmezés azt kívánja, hogy amennyiben a bíróság a szabadságvesztést a fiatalkorú huszonegyedik születésnapja után szabja ki, a szabadságvesztés végrehajtási fokozatát már ne a fiatalkorúakra vonatkozó szabályok, hanem a felnőttkorúakra vonatkozó szabályok szerint állapítsa meg.

Összegzésképpen, a szabadságvesztés, mint a fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben is alkalmazható büntetési nem vonatkozásában a jogalkalmazónak soha nem szabad szem előtt tévesztenie annak ultima ratio jellegét, kívánatos, hogy alkalmazására csak rendkívül indokolt esetben kerüljön sor. *„Végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása lehet indokolt a büntetés céljának eléréséhez olyan fiatalkorúval szemben, aki nagy tárgyi súlyú szándékos bűncselekményt követett el. Jellegetesen ilyenek az élet és testi épség elleni súlyos bűncselekmények, a rablás, az erőszakos közöszlés és más súlyos erőszakos jellegű bűncselekmények, a közlekedési és vagyon elleni bűncselekmények legsúlyosabb esetei. Ezek elbírálása során előtérbe kerül az általános megelőzés követelménye.”²²*

Zárszóként, annak szemléltetésére, hogy bár a fenti, idézett szemléletmód teljes mértékben irányadónak tekintendő a bírói gyakorlatban, s alapvetően kevéssé is támadható, mégis fellelhető olyan eseti döntés, amely a nagy tárgyi súlyú bűncselekményt elkövető fiatalkorú terhelt tekintetében a végrehajtandó szabadságvesztés büntetést a fiatalkorúakkal szemben alkalmazandó szankció céljához képest eltúlzottnak ítélte:

A jogerős ítéleti tényállás szerint a fiatalkorú vádlott 2015. év január hó 23. napján 13 óra körüli időben a községi vasútállomás területén, a vasúti átjáró előtti járdán gyermekkorú társával megállította a szintén fiatalkorú sértettet és vele beszélgetést kezdeményezett. Ennek során először csocsózni hívta őt, azonban a sértett ezt visszautasította. A fiatalkorú vádlott ezt követően már fenyegető hangnemben

²¹ Dr. Polt Péter: Új Btk. Kommentár 2. Kötet, Általános rész, Nemzeti Közszerológálati és Tankönyv Kiadó Budapest, 2013. év, 196. oldal.

²² Dr. Kónya István: Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára 3. kiadás, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2013. év, 342. oldal.

kérdezte meg a sértettől, szeret-e verekedni, meg tudná-e ütni a társaságában lévő gyermekkorú barátját. A sértett nemleges válaszát követően a vádlott gyermekkorú társa erre azt felelte, hogy ő egy ütással el tudná intézni a sértettet. A terhelt ekkor a már láthatóan féltő sértettől több alkalommal kérte, mutassa meg a felsőjét, mert meg akarja nézni. A vádlott a sértettet azzal fenyegette meg, hogy őt megrúgja, megüti, elintézi, illetve addig el nem megy, amíg le nem veszi a kabátját, ha kell azt erőszakkal veszi le. A fenyegetések és a fiatalkorú vádlott támadó fellépése hatására a sértett a 3.000,- Ft értékű kabátját levette és azt a terheltnek átadta, aki ezt követően közölte vele, hogy a kabát „be van nyelve”. A sértett ezt követően próbálta visszakérni a kabátját, azonban a vádlott azzal fenyegette meg, „ő tudja milyen az intézeti élet”, ezért ha a sértett feljelenti, visszajön egy haverjával és elintézik. A bíróság a fiatalkorú vádlottat 1 rendbeli rablás büntetésében (Btk. 365. § (1) bekezdés a/pont) mondta ki bűnösnek, s ezért kettő év javítóintézeti nevelését rendelte el. A bíróság úgy ítélte meg, hogy az egyebekben büntetlen előéletű, gyermekotthonban nevelkedett vádlott esetében a büntetési célok azzal érhetőek el, ha a megkezdett tervszerű nevelés és oktatás nem szakad meg, az tovább folytatódhat, s a fiatalkorú terhelt esetében ezen szankció alkalmazásával elérhető az, hogy a társadalom hasznos tagjává váljon (Füzesabonyi Járásbíróság, mint fiatalkorúak bírósága 4.Fk.87/2015/30. számú ítélete).

III. Összegzés

A téma átfogó jellegére tekintettel a dolgozat nyilvánvalóan nem térhetett ki valamennyi részletszabály ismertetésére, nem is ez volt a célja. A két legszigorúbb, szabadságelvonó szankció, illetve az újonnan bevezetett intézkedési nem fontosabb szabályainak összegzésével arra kívánta ráirányítani a figyelmet, hogy a fiatalkorúak ügyében eljáró bíró felelőssége nem csekély, s nem csak a speciális szabályok ismerete elengedhetetlen, hanem az a szemlélet is, amely a fiatalkorú nevelését és helyes irányba történő fejlesztését tartja szem előtt. A dolgozat írója egyértelműen üdvözli és helyesnek tartja a jóvátételi munka intézkedés büntetőjogba integrálását, a fiatalkorúakkal szemben kiszabható szankciók köre ennek következtében egy hasznos és jól alkalmazható új eszközzel bővült. Csak remélhető, hogy alkalmazására minél szélesebb körben sor fog kerülni

Hivatkozott irodalom:

- Erdő Péter: Az Egyházi Törvénykönyv, harmadik, bővített kiadás. Szent István Társulat Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1997. év.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma Aszódi Javítóintézet, Általános Iskola, Szakiskola és Speciális Szakiskola Szervezeti és Működési Szabályzat (www.aszod-afi.hu)
- Dr. Finkey Ferencz: A Magyar Büntetőjog Tankönyve, Politzer Zsigmond És Fia Könyvkereskedése, 1902. év.
- Új Btk. Kommentár Általános rész, főszerkesztő: Dr. Polt Péter, Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó 2013. év.
- Belovics Ervin, Nagy Ferenc, Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános rész, harmadik, hatályosított kiadás, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2015. év.
- A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény miniszteri indokolása.
- Földvári József: Magyar Büntetőjog, Általános rész. Osiris Kiadó, 1997. év.
- Nagy Ferenc -Tokaji Géza: A Magyar Büntetőjog Általános Része, Korona Kiadó, 1998. év.
- Belovics Ervin - Vókó György: A Büntetés-végrehajtási törvény magyarázata, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2014. év.
- Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára 3. kiadás: szerkesztő/lektor: Dr. Kónya István, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2013. év.

Egyéb felhasznált irodalom:

- Dr. Varga Zoltán: A Büntető Törvénykönyv Magyarázata, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009. év.
- Karsai Krisztina: Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013. év.
- Dr. Vaskuti András: A jóvátételi munka (www.vaskuti.hu).
- Szabóné Dr. Szentmiklóssy Eleonóra: Jóvátételi munka (<http://docplayer.hu/2858241>).

- Dr. Gröpler Anita: Újabb alternatív szankció a Büntető törvénykönyvben, avagy a jóvátételi munka szabályozása és gyakorlata (www.mabie.hu).
- Rajzinger Ágnes: A fiatalkorúakkal szemben alkalmazható büntetések és intézkedések, különös tekintettel a szabadságvesztés büntetésre és a javítóintézeti nevelésre ([http://www.debrecenijogimuhely.hu](http://www.debrecebijogimuhely.hu)).
- Tóth Brigitta: A javítóintézet szerepe a fiatalkorú bűnelkövetők nevelésében (http://aszod-afi.hu/pdf/a_javitointezet_szerepe_toth_brigitta.pdf).
- Kerecsi Klára: Büntetve Gondozni? A javítóintézeti nevelés helye a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerében (www.esely.org/kiadvanyok/2007_3/KEREZSI.pdf).

Felhasznált jogszabályok:

- A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény
- A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 2013. évi CCXL. törvény